

8. 7. 2011

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Společné oddlužení manželů

V právní praxi je běžné, že mezery v právních předpisech vyplňují soudy výkladem právních norem a aplikací právních zásad. Velmi vzácnou je však situace, kdy soudní judikatura vytváří zcela nový institut, který zákonodárce opomíjí. Aktuálně se s tímto judikaturou vytvářeným institutem můžeme setkat v podobě společného oddlužení manželů.

Zákon č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen "insolvenční zákon") neupravuje společné oddlužení manželů, a to ani jako ucelený institut, ani prostřednictvím dílčích ustanovení. Tento institut je tedy zcela utvářen judikaturou soudů (a to zejména vrchních soudů), přičemž se toto právní označení v odborné terminologii ustálilo.

Při stanovení pravidel pro společné oddlužení manželů je nutno vycházet z ustanovení insolvenčního zákona, která se týkají oddlužení a která dopadají na institut společného jmění manželů. Podle § 389 odst. 1 insolvenčního zákona dlužník, který není podnikatelem, může insolvenčnímu soudu navrhnout, aby jeho úpadek nebo hrozící úpadek řešil oddlužením. Podle § 392 odst. 3 insolvenčního zákona musí osoby ochotné zavázat se při povolení oddlužení jako spoludlužníci nebo ručitelé dlužníka návrh spolupodepsat. Dále musí návrh podepsat i dlužníkův manžel a výslovně uvést, že s povolením oddlužení souhlasí; to neplatí, jestliže oddlužením nemůže být dotčen majetek z nevyřádaného společného jmění manželů, rozsah vyživovacích povinností dlužníka vůči jeho manželu a nezaopatřeným dětem nebo rozsah vyživovacích povinností dlužníkovy manželky. Podle § 395 odst. 1 insolvenčního zákona insolvenční soud zamítne návrh na povolení oddlužení, jestliže se zřetelem ke všem okolnostem lze důvodně předpokládat, že jím je sledován nepoctivý záměr, nebo že hodnota plnění, které by při oddlužení obdrželi nezajištění věřitelé, bude nižší než 30 % jejich pohledávek, ledaže tito věřitelé s nižším plněním souhlasí. Podle ustanovení § 205 odst. 1 a 3 insolvenčního zákona jestliže insolvenční návrh podal dlužník, náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil ke dni zahájení insolvenčního řízení, jakož i majetek, který dlužník nabyl v průběhu insolvenčního řízení. Je-li dlužník spoluvlastníkem majetku podle odstavců 1 a 2, náleží do majetkové podstaty podíl dlužníka na tomto majetku. Majetek podle odstavců 1 a 2 náleží do majetkové podstaty i tehdy, je-li ve společném jmění dlužníka a jeho manželky.

Předně je nutno uzavřít, že je v zásadě možné spojovat oddlužení manželů ke společnému řízení, neboť to umožňuje ustanovení § 112 odst. 1 občanského soudního řádu, který se podle ustanovení § 7 insolvenčního zákona pro insolvenční řízení použije přiměřeně. Ke spojování těchto řízení vede zejména snaha o hospodárnost řízení, a to jak ve vztahu k úřednímu aparátu (tj. stačí vydávat jedno rozhodnutí, nařizovat jedno společné jednání atd.), tak i ve vztahu k majetkové podstatě, neboť je soudní judikatura již více méně jednotná v závěru, že insolvenčnímu správci patří pouze jedna odměna a jedna náhrada hotových výdajů.[1] Ačkoli by se dalo o argumentech vedoucích k závěru ohledně restrikce finančních nároků správce dosti polemizovat, v budoucnu pravděpodobně postup soudů změny nedozná.

Ke společnému řízení o oddlužení manželů mohou dlužníci - manželé dospět dvěma cestami. Aktuálně častější cestou je podání dvou samostatných insolvenčních návrhů spojených s návrhy na

povolení oddlužení (na předepsaném formuláři se tedy zároveň podává insolvenční návrh a návrh na povolení oddlužení), které následně soudy (ze svého uvážení, nebo na podnět některého z manželů) spojí ke společnému řízení. Druhou cestou by bylo podání dvou oddělených návrhů, a to společného insolvenčního návrhu (který sám o sobě nemusí být na předepsaném formuláři, tudíž lze do něj implementovat žádost o projednání dvou insolvenčních návrhů ve společném řízení) a dále dvou návrhů na oddlužení (které musí být na předepsaném formuláři). Návrh na povolení oddlužení musí každý z manželů podat zvlášť, neboť formulář neumožňuje uvést dva navrhovatele. Ačkoli je na zvážení soudu, zda oba návrhy spojí ke společnému řízení, podle konstantní judikatury by tak měly soudy činit vždy, kdy bude majetková podstata u obou dlužníků tvořena pouze majetkem ve společném jmění manželů.[2] Pokud by však jeden z dlužníků vlastnil majetek, který je v jeho výlučném vlastnictví, pak by nebylo společné oddlužení realizovatelné, neboť by existovaly dvě rozdílné majetkové podstaty a byl by dán předpoklad, že oddlužení manželů bude provedeno rozdílným způsobem. (Typicky za situace, kdy kromě věcí nepatrné hodnoty v SJM vlastní jeden manžel nemovitost a druhý má jen příjmy ze závislé činnosti, by byl jeden z manželů oddlužen plněním splátkového kalendáře a druhý zpěněním majetkové podstaty.)

Velmi složitou je situace, kdy insolvenční návrh podá pouze jeden z manželů, neboť je nutno stanovit právní režim pro příjem manžela dlužníka. Je-li rozhodnuto o schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty, zpeněžuje se všechen majetek v SJM, který patří do majetkové podstaty dlužníka, bez ohledu na to, zda jsou jako dlužníci účastníky insolvenčního řízení oba manželé. Společné jmění manželů tvoří jen majetek nabytý manželi za trvání manželství (pokud nedojde k rozšíření SJM dohodou). Se zřetelem k tomu soudní praxe v souvislosti s postižením mzdy manžela povinného dovozuje, že mzdový nárok manžela povinného součástí SJM jako takový není. Naproti tomu vyplacená mzda již součástí SJM je a lze ji tedy exekučně postihnout.

Judikatura na základě totožného argumentu dovozuje, že příjmy manžela dlužníka mají být postiženy i v případě oddlužení plněním splátkového kalendáře. Soudy argumentují tím, že nemůže být rozdílu v tom, zda se společné dluhy manželů řeší v rámci insolvenčního řízení, jehož účastníkem je jeden z manželů, který podá návrh na povolení oddlužení a druhý k tomuto návrhu připojí svůj podpis, ve srovnání se situací, kdy oba manželé podají jako navrhovatelé a dlužníci společný insolvenční návrh (popřípadě každý z nich samostatně). Jinak řečeno, ať podají manželé insolvenční návrh s návrhem na povolení oddlužení společně, nebo každý zvlášť, anebo jen jeden z nich a druhý návrh spolupodepíše, vždy jde o totéž, tedy za jakých podmínek bude majetek v SJM užit pro účely oddlužení.[3] Pokud však přijmeme závěr, že se pro oddlužení plněním splátkového kalendáře použije i příjem manžela dlužníka, který sám nepodal návrh na oddlužení, pak vyvstává otázka, jaký bude mít na majetkové poměry manžela dlužníka vliv skončení insolvenčního řízení, tedy zda může být i on rozhodnutím soudu oddlužen. Nelze totiž přehlédnout, že manžel dlužníka není účastníkem insolvenčního řízení.[4] Ustanovení § 414 odst. 1 insolvenčního zákona přitom upravuje oddlužení dlužníka, nikoli dalších osob. Soud přitom osvobozuje dlužníka od placení, tedy nestanoví, že pohledávka jako taková zaniká. Tudíž se může věřitel domáhat uspokojení neuspokojené části pohledávky nadále např. po ručiteli. Na druhou stranu by bylo zjevně nespravedlivé, pokud by byl na oddlužení použit i příjem manžela dlužníka a manžel by nebyl oddlužen pouze z důvodu, že opomněl podat návrh na oddlužení. Pokud bychom dovodili, že se manžel dlužníka stává účastníkem insolvenčního řízení, tedy i procesu oddlužení, svým podpisem na návrhu dlužníka, pak vyvstává otázka, zda bude vždy sdílet procesní postavení dlužníka (tedy pro něj řízení skončí v okamžiku, kdy skončí řízení ohledně dlužníka atd.). Dále bychom museli vyřešit otázku, zda i u manžela dlužníka nastává zákaz uplatnění pohledávek jinak než jejich přihláškou a zákaz provedení exekuce podle § 109 odst. 1 insolvenčního zákona, když stávající praxe svědčí o opaku, neboť věřitelé běžně vedou soudní spory, včetně exekučního, proti manželu dlužníka. Ještě složitější by byla situace, kdy by manžel dlužníka vlastnil i jiný majetek, než majetek náležející do SJM. V rámci těchto úvah nelze nereflektovat, že závazek přijatý manželem dlužníka nemusí být společným závazkem, neboť podle

ustanovení § 143 odst. 1 písm. b) občanského zákoníku netvoří společné jmění mimo jiné závazky, které za trvání manželství převzal jeden z manželů bez vědomí druhého manžela a zároveň jejich rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Pak je otázkou, zda by bylo možno tento závazek zahrnout do společného oddlužení. Dále musíme zohlednit, že manželé nemusím mít stejné jméno ani bydliště, tudíž se věřitel nemusí dozvědět, že bylo vůči manželu jeho dlužníka zahájeno insolvenční řízení. V tom případě se do insolvenčního řízení vedeného pouze ohledně manžela jeho dlužníka nepřihlásí, tudíž nebude v insolvenčním řízení vůbec uspokojován, když nebude moci být z příjmů svého dlužníka uspokojen ani v exekučním řízení, neboť jeho příjem bude v maximální výši srážen již v insolvenčním řízení jeho manžela.

V praxi se dále budeme setkávat i se situací, kdy budou vedena dvě samostatná insolvenční řízení ohledně dlužníků-manželů z důvodu, že některý z nich bude mít závazky a majetek, který nenáleží do SJM. Zejména u závazků bude obtížné zjišťovat, zda náleží do SJM, tudíž automatické zahrnutí příjmů manžela dlužníka do splátkového kalendáře před tím, než podá insolvenční návrh i druhý manžel, by situaci dosti zneprůhlednil.

Na závěr považuji za nutné zdůraznit, že musíme rozlišovat mezi majetkovou podstatou (do které náleží majetek v SJM, tedy i vyplacené mzdy manžela dlužníka, nikoli pohledávka na zaplacení mzdy) a splátkovým kalendářem, který nemá vazbu na majetkovou podstatu (pokud paralelně nedochází k uspokojování zajištěných věřitelů). Ustanovení § 398 odst. 3 insolvenčního zákona hovoří o příjmu dlužníka, nikoli o jiných příjmech, tudíž podle mého názoru není extenzivní výklad směřující k postižení příjmu manžela dlužníka přípustný.

Na základě shora uvedených argumentů se domnívám, že by v případě insolvenčního řízení vedeného pouze ohledně jednoho z manželů neměl být při oddlužení plněním splátkového kalendáře postihován též příjem manžela dlužníka. De lege ferenda by se nabízela varianta, že by se manželé mohli oddlužit pouze společným návrhem, nicméně i tato varianta by jistě přinesla značné potíže s ohledem na výlučný majetek a závazky jednoho z manželů. Je však na zvážení, zda oddlužení pouze jednoho z manželů nepostrádá ekonomický a sociální smysl.

Mgr. Pavel Šimák

advokát a insolvenční správce se sídlem v Písku

[1] Viz. např. rozsudek Vrchního soudu v Praze č.j. 3 VSPH 514/2010-A-13 ze dne 20. ledna 2011

[2] Viz. např. rozsudek Vrchního soudu v Praze č.j. 3 VSOL 69/2011-A-11 ze dne 10. února 2011

[3] Viz. rozsudek Vrchního soudu v Praze č.j. 1 VSPH 133/2010-B-14 ze dne 5. března 2010

[4] Srov. ust. § 14 insolvenčního zákona

Další články:

- [Odpovědnost za škodu způsobenou dítětem v době dočasného svěřeni do péče jiné osoby \(např. do mateřské školky\)](#)
- [Změna závěti formou škrťů a vpisků provedená přímo v textu původní závěti](#)
- [K vypořádání SJM k domu na pozemku jednoho z manželů](#)
- [Výše náhrady pro pozůstalé při usmrcení osoby blízké](#)
- [Určení výše příjmu podnikatele pro výpočet výživného \(manžela či manželky\)](#)
- [K problematice přechodu práv a povinností ze smlouvy o dodávkách energií](#)
- [O kritice doktríny paternalistického přístupu k dětem v kontextu realizace ústavní výchovy a připravovaných změn v této oblasti](#)
- [Svěřenský fond - klidný přístav pro rodinné nemovitosti](#)
- [Způsobilost nezletilých osob k udělení informovaného souhlasu](#)
- [Metodika NS pro stanovení náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením blízké osoby](#)
- [Evropská právní úprava ochrany těhotných zaměstnankyň před výpovědí a její soulad s propuštěním těhotné zaměstnankyň v rámci hromadného propouštění](#)